

УДК 342.9

DOI https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2024-7-8-6**Мельник Тетяна Миколаївна,**

викладач юридичних дисциплін, старший викладач

Галицького фахового коледжу імені В'ячеслава Чорновола

ORCID ID: 0009-0001-3009-0014

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО КРІЗЬ ПРИЗМУ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Стаття присвячена дослідженню питання «домашнього насильства» як негативного соціального явища через призму національного та міжнародного законодавства. Звертається увага на те, що домашнє насильство залишається й надалі чутливою та болючою темою сьогодення, яка здатна зруйнувати внутрішньосімейні, міжособистісні та соціальні відносини, впливаючи на всі без винятку демографічні групи та, навіть, може стати причиною смерті. Відтак виникає особлива потреба ефективного його попередження, оперативного реагування на насильницькі посягання, а також визначення й вивчення безпосередніх чинників, котрі провокують виникнення цього негативного соціального явища у суспільстві та у сім'ях зокрема, у тому числі, й в умовах російської агресії.

Акцент робиться на тому, що з моменту введення правового режиму воєнного стану в національному законодавстві відбуваються зміни, які зумовлені ним. Зокрема, виключно після початку збройної російської агресії відбувається ратифікація Стамбульської конвенції, яку по праву називають «міжнародним визнаним еталоном», оскільки вона встановлює високі стандарти захисту прав жінок як невід'ємної частини прав людини та європейських цінностей.

Наводиться статистика кількості справ про домашнє насильство, які було зареєстровано в 2021–2024 роках в Україні, а також в США та Нідерландах. Наголос робиться на те, що зміст поняття «домашнє насильство» розкривається через довготривалі відносини між рідними/близькими людьми, котрі пов'язані між собою родинними зв'язками й спільним побутом. З огляду на проведенє дослідження, автором сформовано трактування такого негативного соціального явища як «домашнє насильство». Пропонується українському законодавцю організувати системне навчання для співробітників правоохоронних органів з метою належного застосування національного та міжнародного законодавства у сфері протидії домашньому насильству.

Ключові слова: домашнє насильство, російська агресія, сімейне насильство, насильство в сім'ї, внутрішньосімейне насильство, насильство за ознакою статі, гендерне насильство, побутове насильство, національне законодавство, міжнародне законодавство, Стамбульська конвенція.

Melnyk T. M. Domestic violence through the lens national and international legislation

The article is devoted to the study of the issue of «domestic violence» as a negative social phenomenon through the prism of national and international legislation. Attention is drawn to the fact that domestic violence remains a sensitive and painful topic today, which can destroy intra-family, interpersonal and social relations, affecting all demographic groups without exception, and can even cause death. Therefore, there is a special need for its effective prevention, prompt response to violent encroachments, as well as the identification and study of the immediate factors that provoke the emergence of this negative social phenomenon in society and in families in particular, including in the conditions of Russian aggression.

Emphasis is placed on the fact that since the introduction of the legal regime of martial law, there have been changes in national legislation that are caused by it. In particular, only after the beginning of armed Russian aggression was the ratification of the Istanbul Convention, which is rightfully called an «internationally recognized standard», as it establishes high standards for the protection of women's rights as an integral part of human rights and European values.

Statistics of the number of domestic violence cases registered in 2021-2024 in Ukraine, as well as in the USA and the Netherlands are given. Emphasis is placed on the fact that the meaning of the concept of «domestic violence» is revealed through long-term relations between relatives/relatives, who are connected to each other by family ties and common life. Based on the conducted research, the author formed an interpretation of such a negative social phenomenon as «domestic violence». It is suggested that the Ukrainian legislator organize systematic training for law enforcement officers in order to properly apply national and international legislation in the field of combating domestic violence.

Key words: domestic violence, Russian aggression, family violence, family violence, domestic violence, gender-based violence, gender-based violence, domestic violence, national legislation, international legislation, Istanbul Convention.

Актуальність проблеми. На фоні неоголошеної російсько-української війни, яка вже майже три роки триває на наших землях, питання домашнього насильства лише загострюється. Російська агресія, як всяка екстремальна ситуація, тільки спровокувала ріст вчинення правопорушень, які й до того були поширеними в Україні. Зазначимо, що домашнє насильство своїм потужним корінням сягає у далеке минуле, що зумовлено різними причинами. Насамперед, у сім'ях й досі можна почути застарілі прислів'я родом з традиційної української культури щодо даної проблеми, якими намагаються її виправдати. Для прикладу, «Небита жінка – як коса неклепана», «Люби, як душу, труси, як грушу», «Серцем люби, а руками тряси», «Як чоловік жінки не б'є, то вона як колода гниє», «Б'є – значить любить» і т.д.

А тому вбачається, що домашнє насильство залишається й надалі чутливою та болючою темою сьогодення, яка здатна зруйнувати внутрішньосімейні, міжособистісні та соціальні відносини, впливаючи на всі без винятку демографічні групи та, навіть, може стати причиною смерті. Так, якщо колись «домашнім насильством вважались інциденти у подружжі, то тепер розширюється коло осіб. До нього тепер відносять колишнього чоловіка/дружину, громадянські шлюби (спільне проживання без реєстрації). Розширене коло осіб, яких визнають кривдниками: прийомні батьки, особи, які спільно проживають чи проживали в одній родині, рідні брати, сестри, опікуни й інші родичі – дядько, тітка, племінниці, двоюрідні брати, сестри, двоюрідні дідуся та бабусі» [1].

Метою статті виступає дослідження визначення поняття «домашнє насильство» крізь призму національного та міжнародного законодавства щодо його протидії та запобігання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стає очевидним, що тема домашнього насильства не є новою ні для України, ні для світової спільноти. А тому проблематику домашнього насильства, у тому числі й в умовах російської агресії, порушує все більше науковців та молодих дослідників, серед яких: Андрусяк І., Вільська Є., Данилів О., Дем'яненко А., Кобеньок Г., Ковальова О., Костіна Т., Малиновська Т., Москалик К., Павленко Т., Полковенко О., Полковенко Т., Поруцька В., Процько М., Томчук І., Філіпп А. та багато інших.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи питання домашнього насильства крізь призму національного законодавства, першочергово слід зазначити, що воно регулюється наступними законодавчими та нормативно-правовими актами:

- Конституцією України (ст. 27, 28);
- Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07 грудня 2017 року;
- Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08 вересня 2005 року;
- Указом Президента України від 21 вересня 2020 року № 398/2020 «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства»;
- Постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі»;
- Кодексом України про адміністративні правопорушення (надалі – КУпАП) (ст. 173-2);
- Кримінальним кодексом України (надалі – КК України) (ст. 126-1 «Домашнє насильство») та ін.

На жаль, випадки вчинення домашнього насильства у різних його проявах все частішають, а тому виникає потреба ефективного його попередження, оперативного реагування на насильницькі посягання, а також визначення й вивчення безпосередніх чинників, котрі провокують виникнення цього негативного соціального явища у суспільстві та у сім'ях зокрема, у тому числі, й в умовах російської агресії.

Що ж розуміється під поняттям «домашнє насильство»? На це питання вже не перший рік намагаються дати відповідь науковці з різних провідних галузей національного права, викликаючи чимало наукових дискусій. Проте, перш за все, слід звернутися до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», пункт 1 статті 1 якого зазначає, що «домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи

проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь» [2].

Відмітимо, що досліджуючи «домашнє насильство» як соціальне явище, можна зустріти й інші споріднені його назви, такі як, сімейне насильство, насильство в сім'ї, внутрішньосімейне насильство, насильство за ознакою статі, гендерне насильство, побутове насильство тощо. З приводу цього, Малиновська Т. М., посилаючись на думки вітчизняних науковців, стверджує, що «ключовим словом терміну «домашнє насильство» є слово «домашнє», що відноситься до будинку, тобто його етимологічна суть означає «житло і людей, що живуть у ньому», це можуть бути як члени сім'ї, так і інші особи, стосунки, які склалися у будинку, що означає, територіальна ознака цього поняття є визначальною» [3, с. 89].

На думку Гуміна О., поняття «домашнє насильство» є дещо нечітким і «не вказує учасників такого насильства, обмежуючи насильницький акт домашньою територією. Поняття «насильство в сім'ї» та «сімейне насильство», що приймаються як синоніми, є розширеними, що містять усі аспекти агресивного примусового впливу, що завдає різні збитки члену сім'ї, і поширені в міжнародних актах» [4, с. 496]. Таким чином, вбачається, що зміст поняття «домашнє насильств» розкривається через довготривалі відносини між рідними/близькими людьми, котрі пов'язані між собою родинними зв'язками й спільним побутом.

Повертаючись до питання національного законодавства, котре регулює дане соціальне явище, зазначимо, що Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» «визначає організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства» [2]. Без сумніву, провідна роль тут відводиться правоохоронним органам, а саме уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, на які відповідно до статті 10 вище згаданого Закону нормотворець покладає:

- 1) виявлення та своєчасне реагування на факти домашнього насильства;
- 2) прийом і розгляд заяв/повідомлень щодо скоєння домашнього насильства;
- 3) інформування постраждалих осіб про їх права, доступні їм заходи та соціальні послуги;
- 4) винесення термінових обмежувальних приписів щодо кривдників з наступним проведенням для них роботи профілактичного спрямування;
- 5) здійснення контролю за дотриманням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству впродовж визначеного терміну дії цих заходів;
- 6) взаємодія з іншими суб'єктами, на котрі покладається здійснення заходів у сфері запобігання/протидії домашньому насильству та інші.

Більш того, законодавець наділяє органи Національної поліції правом «проникати до житла особи без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках, пов'язаних із припиненням вчинюваного акту домашнього насильства, у разі безпосередньої небезпеки для життя чи здоров'я постраждалої особи» [2]. І тут варто навести статистику рекордної кількості справ про домашнє насильство, які було зареєстровано в 2024 році. Так, за даними Генерального прокурора, кількість зареєстрованих випадків домашнього насильства на початок 2024 року досягла значних показників. У січні цього року було відкрито рекордні 435 кримінальних проваджень щодо домашнього насильства, що на 55% більше порівняно з аналогічним періодом 2023 року [5]. Кількість справ щороку зростає, за винятком першого року повномасштабного вторгнення, коли, з 1 січня по 30 червня 2022 року, Офіс Генерального прокурора зафіксував на 56% менше кримінальних проваджень, ніж за той самий період 2021 року [6]. Проте з поверненням стабільності в країні у 2023 році кількість звернень про випадки домашнього насильства зросла на 40% порівняно з 2022 роком [7, с. 486]. Загалом в Україні у 2023 році зареєстровано 2705 кримінальних проваджень щодо домашнього насильства, що на 11% більше, ніж у 2021 році (2432 справи) [5]. За останні п'ять років в нашій державі зареєстровано 10 351 провадження стосовно вчинення домашнього насильства, з яких щорічно близько 80% доходить до суду.

До міжнародного законодавства, у сфері протидії сімейному насильству, яке інтегроване в національне законодавство, належать наступні міжнародно-правові акти:

- 1) Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (прийнята 18 грудня 1979 року, для України набрала законної сили 03 вересня 1981 року);
- 2) Конвенція про права дитини (прийнята 20 листопада 1989 року, ратифікована Постановою Верховної Ради України № 789-ХІІ від 27.02.1991.);

3) Європейська конвенція про здійснення прав дітей (прийнята 25 січня 1996 року, ратифікована Законом України від 03.08.2006.);

4) Конвенція Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод (прийнята 04 листопада 1950 року, ратифікована 17.07.1997.) та інші.

Ключову роль у міжнародно-правовому контексті, запроваджуючи сучасні стандарти та заходи для підвищення обізнаності щодо протидії всім формам насильства, особливо щодо жінок, відіграє Рада Європи. Ця організація посприяла прийняттю Конвенції про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, так звана Стамбульська конвенція, яка була відкрита для підписання 11 травня 2011 року, ратифікована парламентом України 20 червня 2022 року та набрала чинність для нашого суспільства 01 листопада 2022 року. І тут не можна оминати увагою той факт, що це відбулося лише після початку збройної російської агресії. Тобто, 21 червня того ж року Президент підписав Закон про ратифікацію, і 01 листопада 2022 року, як вже вище зазначалося, Конвенція таки набрала чинності для України.

Стамбульську конвенцію по праву називають «міжнародним визнаним еталоном», адже вона встановлює високі стандарти захисту прав жінок як невід'ємної частини прав людини та європейських цінностей. Згідно з її положеннями, права та інтереси жертв насильства повинні залишатися в центрі уваги, незалежно від ситуації в країні, що зобов'язує органи влади, установи та громадські організації до ефективної та скоординованої співпраці.

Пункт b статті 3 Стамбульської конвенції розкриває поняття «домашнього насильства», називаючи під ним «всі акти фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, які відбуваються в лоні сім'ї чи в межах місця проживання або між колишніми чи теперішніми подружжями або партнерами, незалежно від того, чи проживає правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні або незалежно від того, чи проживав правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні» [8].

Домашнє насильство залишається глобальною проблемою, яка впливає на велику кількість людей, особливо жінок, незалежно від їхніх демографічних характеристик. Дослідження показують, що, попри існуючі стратегії подолання цього явища, проблема не зникає. Багато постраждалих або, навіть, потерпілих не звертаються за допомогою через такі фактори, як страх помсти з боку кривдника, бажання зберегти сім'ю, фінансова залежність та побоювання розірвання шлюбу.

Для прикладу, згідно зі статистикою США, щохвилини приблизно 20 людей стають жертвами фізичного насильства зі сторони інтимного партнера. За рік це перевищує 10 мільйонів випадків серед /чоловіків. Кожна четверта жінка і кожен дев'ятий чоловік стикаються з серйозним фізичним насильством, сексуальним насильством або переслідуванням від інтимного партнера, що призводить до таких наслідків, як травми, страх, посттравматичний стресовий розлад, необхідність звернення за допомогою, а також до інфекцій та інших проблем зі здоров'ям.

У Нідерландах, за даними Міністерства юстиції, 45% населення хоча б раз зазнавали домашнього насильства, а 27% – зіштовхувалися з ним щотижня або, навіть, чи не щодня [9, с. 7].

Що ж стосується практики Європейського суду з прав людини, то число його рішень, у яких визнано порушення державою прав людини у випадках домашнього насильства, не є значним. Наразі таких рішень трохи більше десятка, зокрема:

- Мудрік проти Республіки Молдова (2013 рік);
- Єремія проти Республіки Молдова (2013 рік);
- Хайдуова проти Словаччини (2010 рік);
- А. проти Хорватії (2010 рік);
- Є. С. та інші проти Словаччини (2009 рік);
- Опуз проти Туреччини (2009 рік);
- Бранко Томасік та інші проти Хорватії (2009 рік);
- Беваква та С. проти Болгарії (2008 рік);
- Контрова проти Словаччини (2007 рік);
- А. проти Сполученого Королівства (1998 рік) [10, с. 599].

На сьогоднішній день, допоки діє правовий режим воєнного стану, однією із основних проблем у виявленні та ефективному реагуванні на випадки домашнього насильства в Україні являється його латентність. Постраждалі часто не звертаються до правоохоронців, зокрема, й через обставини, що виникли внаслідок війни. До таких обставин слід віднести:

- знецінення проблеми постраждалою особою, коли вважається, що «зараз не час, і не місце» для вирішення цього питання;
- пріоритетність інших нагальних проблем, таких як забезпечення безпеки, житло, робота, переїзд на нове місце, зміна оточення, виховання дітей тощо;
- перебування постраждалої особи в тимчасово окупованих територіях або в зоні бойових дій;
- виїзд за кордон, в інше мовне/культурне середовище, де відсутнє розуміння місцевої мови та особливостей звернення за допомогою у випадках домашнього насильства;
- знижена швидкість реагування правоохоронних органів через пріоритетність охорони публічного порядку, особливо в районах, наближених до зони активних бойових дій.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, напрошується висновок, що в умовах неоголошеної війни ситуація з безпекою в Україні залежить також від регіону й відстані до активних бойових дій. Фахівці зазначають, що чим ближче область до зони конфлікту, тим менше зафіксовано справ про домашнє насильство в судах. Ці фактори суттєво впливають на кількість звернень постраждалих до правоохоронних органів.

Варто наголосити, що зміст поняття «домашнє насильство» розкривається через довготривалі відносини між рідними/близькими людьми, котрі пов'язані між собою родинними зв'язками й спільним побутом. З огляду на вищезазначене, пропонуємо наступне трактування такого негативного соціального явища як «домашнє насильство»: це умисні, систематичні дії протиправного характеру, що включають фізичний, психологічний, сексуальний чи економічний вплив на близьких осіб без їхньої згоди, з метою здобуття влади та контролю над ними, що спричиняє різного роду страждання, порушення здоров'я, емоційну залежність або погіршення якості життя потерпілих.

Щодо чинного національного та міжнародного законодавства, то позитивним моментом для України стала ратифікація Стамбульської конвенції, що має метою ефективне подолання випадків домашнього насильства. Українському законодавцю ж залишається організувати системне навчання для співробітників правоохоронних органів з метою належного застосування національного/міжнародного законодавства у сфері протидії домашньому насильству.

Література

1. Дунебабіна О. Домашнє насильство: кого і за що карає закон? *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/details/29000805.html>.
2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2018, № 5, ст. 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.
3. Малиновська Т.М. Домашнє насильство: щодо змістовного наповнення терміна. *Наше право*. № 3, 2020. С. 85–91. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a298dbc2-3c4a-4a04-b9d3-f34068b228c8/content>.
4. Гумін О.М. Кримінологічна характеристика насильства у сім'ї щодо неповнолітніх. *Lviv Polytechnic National University Institutional Repository*. 2016. С. 492–499. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5774/vnulpurn201685074.pdf>.
5. Левченко Дар'я. У 2024 році зареєстрували рекордну кількість справ про домашнє насильство. *Гвара медіа*. 08 березня 2024 р. URL: <https://gwaramedia.com/vnaslidoknichnoho-obstrilu-chuhuieva-postrazhdala-tryrichna-dytyna/>.
6. Змисла Марта. Домашнє насильство крізь призму війни. *Українська правда*. 29 листопада 2022 р. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2022/11/29/251536/>.
7. Павленко Т.А., Корабель М.Г. Домашнє насильство щодо дітей в умовах війни. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 10. С. 486–488. URL: http://lsej.org.ua/10_2023/118.pdf.
8. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами від 11.05.2011. Конвенцію ратифіковано із заявами Законом № 2319-IX від 20.06.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text.
9. Андрусак І.П. Домашнє насильство: теоретична концепція. *II науково-практична конференція*. м. Одеса, 5-6 квітня 2024 р. С. 6–8.
10. Данилів О., Філіпп А. Домашнє насильство. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (ДДУВС, 25.02.2022). С. 598–600. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/9269/1/195.pdf>.

References

1. Dunebabina, O. Domashnye nasyt'stvo: koho i za shcho karaye zakon? [Domestic violence: who and for what does the law punish?]. *Radio Svoboda*. Retrieved from: <https://www.radiosvoboda.org/a/details/29000805.html> [in Ukrainian].

2. Verkhovna Rada of Ukraine (2017). Pro zapobihannya ta protydiyu domashn'omu nasyt'stvu: Zakon Ukrainy vid 7 hrudnya 2017 roku № 2229-VIII. Vidomosti Verkhovnoyi Rady (VVR), 2018, № 5, st. 35. [On preventing and combating domestic violence: Law of Ukraine dated December 7, 2017 No. 2229-VIII. Information of the Verkhovna Rada (VVR), 2018, No. 5, Art. 35]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> [in Ukrainian].
3. Malinovska, T.M. (2020). Domashnye nasyt'stvo: shchodo zmistovnoho napovnennya termina [Domestic violence: regarding meaningful content of the term]. *Our right*. No. 3. P. 85–91. Retrieved from: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a298dbc2-3c4a-4a04-b9d3-f34068b228c8/content> [in Ukrainian].
4. Humin, O.M. (2016). Kryminolohichna kharakterystyka nasyt'stva u sim'yi shchodo nepovnolitnikh [Criminological characteristics of family violence against minors]. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. P. 492–499. Retrieved from: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5774/vnulpurn201685074.pdf> [in Ukrainian].
5. Levchenko Darya (2024). U 2024 rotsi zareyestruvaly rekordnu kil'kist' sprav pro domashnye nasyt'stvo [In 2024, a record number of domestic violence cases were registered]. Gwara Media. March 8. Retrieved from: <https://gwaramedia.com/vnaslidoknichnoho-obstrilu-chuhuieva-postrazhdala-tryrichna-dytyna/> [in Ukrainian].
6. Zmysla Marta (2022). Domashnye nasyt'stvo kriz' pryzmu viyny [Domestic violence through the prism of war]. Ukrainian truth. November 29. Retrieved from: <https://life.pravda.com.ua/columns/2022/11/29/251536/> [in Ukrainian].
7. Pavlenko, T.A., & Korabel, M.G. (2023). Domashnye nasyt'stvo shchodo ditey v umovakh viyny [Domestic violence against children in conditions of war]. *Legal scientific electronic journal*. No. 10. P. 486–488. Retrieved from: http://lsej.org.ua/10_2023/118.pdf [in Ukrainian].
8. Konventsia Rady Yevropy pro zapobihannya nasyt'stvu stosovno zhinok i domashn'omu nasyt'stvu ta borot'bu iz tsymy yavyshchamy vid 11.05.2011 [The Convention of the Council of Europe on the prevention of violence against women and domestic violence and the fight against these phenomena dated May 11, 2011]. The Convention was ratified with declarations by Law No. 2319-IX dated June 20, 2022. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text [in Ukrainian].
9. Andrusiak, I.P. (2024). Domashnye nasyt'stvo: teoretychna kontseptsia [Domestic violence: a theoretical concept. II scientific and practical conference]. m. Odesa, April 5-6. P. 6–8. [in Ukrainian].
10. Danilov, O., & Filipp, A. (2022). Domashnye nasyt'stvo [Domestic violence]. Materials of the International Scientific and Practical Conference. (DDUVS, 25.02.2022). P. 598–600. Retrieved from: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/9269/1/195.pdf> [in Ukrainian].